

ԹՂԵԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՅԻՍԵՐԻ ԶԵՆԱԿԻՐԷ Ի ՊԵՂՏՈՑ

Պաշտատ, 10/22 Մայիս, 1889:

Պաշտատի ազգային ձեռագիրներն Հեռակալներն են, որպիսի կարողացայ ջարդ իմանալ, որոնցմէ Ա.բ կը գտնուի իմ թովս. Բ.բ բարեկամի մը թով եւ մնացեալներն տեղւոյս Աբանապեան ընկերութեան թանգարանին մէջ:

Ա. ՄԵՐԻՆԻՆԻՆԷ ԵՐԷ ԵՐԷՂԵՅԻ: Ասիկայ մեծագիրն եւ 378 երեսն բաղկացեալ է, դժբախտաբար չէ նշանակուած թէ որո՞ւ Հեղինակութիւնն է եւ որ թուին յորինեալ: Երկայն յառաջարան մ'ունի, որուն մէջ պայտս կը գրէ:

«... Օտրս եւ իմ մանուշեալ ի մակութենէ իմմէ ի հոսմուի ի սուր զիտ օրհնարեալ բանից անշամմատ մեծ իմանանդն սուգմանի, մանաւանդ ոչն երբ երբց անուանեալ թղթոյն, զորս երբեմն ի ձեռս առեալ խոյ եւ խուլեւ լանէր ընդ առաջ, չկարելով բնու հոգեանալ, եւ ոչ ամենեւին կարել իմանալ, վասն զի ոչ ունեւով զոք առաւելորդ, եւ զանէ մկնիւ իմ կարել զտանիլ, ոչնչալ տաշնակելով դեգերեալ մնայի ի ներս մեծի տաղանդութեան, մինչ ցտանով զմեկնութենէ մեծին վարձանայ վարդապետութեան, եւ ապա զմեկնութենէ Հեղինակութեան, եւ զապաւ խոստ որդիներս: Երբոց փոքր ինչ հաւաքով ծաղկաբայ ոմանց տեղաց լուծմունք տանել կարճելով, վասն իմ եւ ոչ վասն այլոյ ուրաք:»

ԳՐԻԹԵՐ ԿՐ ՎԵՐԼՅԱՐՆԷ ԱՍՅԱԷՆ:

«Եւ արդ՝ մինչ ցայս վայր եւ մեք ժողովեալ հաւարեաց զմեկնութիւն արին արեան եւ մերս անն երեւ, բայց զարեգութիւն արին յան մեծ՝ ամենակալ թագաւորին երկնի եւ երկրի, քանզի ընդ ծերութեան եւ տկարութիւն խառնեալ չտայ թղթ բանալ յայտոյ, այլ եթէ տէր կամեցի եւ տայցե առաջութիւն, յայնժամ վերստին դառնալ ի սղբանէ մինչ ցաւարս նորապէս արեգակն, ապա եթէ կոյնաւորն ստիպեցէ, յայնժամ թողում զայն հարգատե եղբայր իմոյ, ուղղապէս վարդապետաց մերոյ եւ կեկեղեղ հաւատարմով եկեղեցիս եւ քրքարէն, բայց եւ պայտս զի ոչ իմն բարձրէ ի մէջն, կամ աւելորդ բան ինչ խառնեցէ ի նա. այլ բոս արեւոյսին ազդեցէ, բանից եւ բառից յետ եւ առաջ զբովանդէն մկնեցէ, եւ նախաբուլութեանց զաւելին բարձրէ, եւ զպակասն լուսեցէ, ըստ դաշնամբան տղայոյ, ոչնչան միայն խնդրէ եւ եթէ քան զայն առնի աւելն ժողովեցէ, յայնժամ առաջի ահաւոր ատենի անաշտ դատաւորին զմեծս իմ արկանեմ զմեծ նուրս եւ ինքեմ զերաւունքս:»

Բ. Ե-ԽՈՒՐԵՆԻ, մեծագիր, զարգարեալ մանրակարներով: Յիշատակարանին մէջ պայտս կ'ըսէ գրողն:

«Ես ինքանի մարդ վարդապետս կոչեալ որ ի տարազան կեաւորութեան բնակեալ ի շոշ յորինեալ ազարեւասկեռ թաղաքիս որ բոս այժմուս ասի ասպահան, գրեի տնիւղն եւ մեզ-

աններկ ձեռամբ մարդ ինքանի զգրեալ տաշնակարն իմոյ վարձամ գծապէս խոսեւ եւ բոս կարի ոսկեակար երանգազ վայելցողեցալ շնորհքի եկեղեցեացոյ հայաստանայ ի վայելումն եւ ի խորհմանութեանց մանկանց իւրոց ի ժամանակ տերութեան պարսից մանկան չարագաղ կոչեցալ յաւարս որում զիմի հարկներ թաշնակարն արեւելեան հոգեպէ ի վերայ բերդին վանդահար կոչի ասացալ եւ թուարթութիւն Ռ.Վ. Ի հայրապետութեան հայոց տեսան Փիլիպպոսի խարազագեաց Զեյնաւորի: Արդ սկսեալ եղև տաղերն ըսպահան ընդ հովանեան սուրբ աստուածանին եւ յաւարտն ի սուրբ մնաւտան սուրբ կարապետի որ է նախազահ եւ երեւելի յոյժ ի գաւառս Երջնակայ յաւաքնորդութեամբ Տէր Եռայեալ քրնասան վարժապետի որ յոյժ երկամբ աշխարհ ի շինումն արդյ եկեղեցւոս մեծի կոպանայ ջարամբ գեղեցկապէս ի հիացումն տեղադր յորինեալ ձեռամբ յորան զարիւթ կոչեցալ առաջիկ բոս որում աղեկարար որովս զարապետի յինչ զինքն եւ զարեւանակալ մարանն իւր զմարտիրոս եղիկոպեան զտէր յովհաննէս վարդապետ, զտէր յովհաննէս եւ զտէր առաքապետն, որք եւ փրով աշակերտք եղև արեւոստի... յովհաննէս վարդապետն եւ արեւոստի կիսապետ կիսապետն եւ զարապետն արեւոստի ի նոգհոսմութեամբ օգիւղիկ վարդապետք որ ի նոգհոսմութեան եւ զամենեւեան որ դժուար կերան: Ընդ սոսին եւ... եւ զառաքանայ զմարդ զպրին ինքանի եւ փնացեալս իմ նախ զտէր արաքանի զաշակեալս իմ եւ զաշխատող ընդ իմ զգրեգործ հիշատակել, նաեւ զնոյն զոմ զտէր Խաւարտն եւ զսնակարն եւ փրջայրս իմ զտէր Խաւարտն եւ զպարանոսն եւ զամենայն արեւան մեծաւորս յինչեք եւ աստուած որովս ասացէր ամէն, եւ ասուել զարեւալ յինչեք զին եւ զանարժան մարդ զպրին ինքանի եւ զնախ զեւոր վարդապետ իմ նախ զտէր արաքանի որ մակնուռ մազման կոչի եւ զմեծ վարդապետ զարեւան զտէր մարտիրոս ինքանի եւ զամենայն երախտաւորս յինչեք եւ Աստուած արդիւս ասացէր ամէն:»

Գ. Ե-ԽՈՒՐԵՆԻ զարգարեալ մանրակարներով, որոյ յիշատակարանին մէջ երկայն գոհարանութենէ մ'եւեւէ՝ կ'ըսուի թէ Խաւարտն զէնք գրել տուած է նոյն Ստեփանոս քահանային ԸՆԶ քաղաքին մէջ ի թուականին Լայոց ՌՈՒՐԷ:

Դ. ՄՈՒՐԵՆԻ, Յիշատակարանն այս է.

«Փառք ամենաաւրբ զբորգութեան հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն արդյ այժմ է անպաւա յաւառնեցի իմոյ: Արդ եղև զաւա այսմ զորոս որ կոչի Մաշնք, կատարող օրինաց քրիստոնէից, ի լաւ եւ յիշարի օրինակէ ձեռամբ մեղապարտ քրի զբիւրեւ, ի քաղաք Բաղէշ, ընդ հովանեալս արեւն եկեղեցւոյ եւ զմեծաւորս ՌՃԼԸ, արդ որք հանգիսեի մմա եւ օրէնք կատարէ, ինք բերանով Աստուած արդիւս ասացէր իմ գծողին եւ ծնողացն իմոյ եւ ստացող զորոս աստուածաւոր եւ բարեմի:»

Ե. ՌՈՒՐԵՆԻ: ՎԵՐԼՅԷՆ ԶԻՆ մը պակաս է. սկիզբն հետեւեալ է. «Հարցունը մատուցահիշանի բարեպաշտի եւ պատասխանից գրիգորի նախ՝ յաղագս սրբոյ բորորդութեանն եւ ապա յաղագս բանին Մարգեղութեան, ի սուրբ զորոց

¹ Կրտսերն տեղերն անընթեանն են:

եւ յուղարփաւ վարդապետաց հաւաքեալս: Իսկ մէջտեղերը սա գրուած կայ տարբեր գրով. «Չվերջին ստացող սուրբ գրքին որ կոչի ոսկեփորկի յիշեցէք զպետարն որ է որդի . . . (սննննննն) . . . աջ տաճկաց որ գերի էր վասն իւր եւ իւր ծնաւցաց հոգւոյն Աստուած օղորմի ստացէք ամէն, հայր, Անյայտ եւ թէ ո՞ր թուականին գրուած է:»

Չ. Բարախի 632 երեսէ բաղկացեալ, վերջին մէկ կամ երկու թուղթ պակաս է, ոչ թուական ունի եւ ոչ յիշատակարան: «Չգործս ձեռաց մերոց, եւ այլն ստղծման բնովը կը սկսի. «Առաջին քարոզն է Պէնէկոստէին, հոգւոյն սրբոյ գալուստեան ի վերայ բանին յօհ. գլխ. 14 համարն, ուր ասէ տէրն. Եթէ սիրեց զիս զպատուիրանս իմ պահեցիք, եւ ես աղաչեցից զՏէրը եւ այլ միթիմարիչ տացէ ձեզ, զե ընդ ձեզ բնակեացի ի յաւիտեան եւ այլն . . . եւ կը ձառնէ այս բնաբանին վրայ երկարորէն: Երկրորդ քարոզը սուրբ երրորդութեան վրայ է, վերջապէս պահոց, ամենբու եւ շատ մը բաներու վրայ:

Մ. Տ.

ծրդ անկեղծում շեր տասնահինգ, Գոռար, Կորսար եւ Կայսարիք: Ուշին ծիծողութեան կեցար սմայսմ. Չէք պատմեր իմ իւր սեր:

Տնասն քրոյն իմ հայրանմիք, Տնասն կողմոց ուրախ յորհրդ, Կասմ ցանաւոյն մեր պատմանք, Իրեան իրեան կամ սկստիւնք: Հայրանմանք մարտիկներ գոռ, Մարտականք սգանք բնիւրքս, Միթէ տնասն մեր գիւղանոց: Ինչո՞ք ծիծողութեան չէք յորհրդ շուր. Բարնիրանքն եւս արդեօք ուր. Ա՛յ, պոտի յորհ եւ վերջս:

Գոռք շիրիմք իրեան նոյն Կոռան ոտից անցաւ ոտից. Գոռք յիմ տան օտարք զեղան, Եւ թընամին շուտ անմոռաց Նսեմացոց օրն նոյնմիկ: Ես կորսուած մարդ մ'աղէկեք, Երթանմարն հիւսիսմ անքոն: Տնասն քաղցրիկ իմ հայրանմք, Ծիծողութեան, բնիւրքս արագաթնեւ, Չէք տար յորհ իմ ձորակն:

J. P. de Béringier.

Յորգ. Յ. Տ.

ԲԱՐԱԽԱՆԵՐ

ԽԱՅ ՈՐ ԶԵՓԻՉ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

ԾԻԾՈՂՈՒՆԵ ԵՒ ՊԵՆԻՆԻՆԵ

Ստար երկիր իման զորի Մարտիկ մը գոռ կ'ըսէր ցառով. «Բարն ծիծողութեան: Երկիրն հնդի Գոռք կը քաղցիք ձորնեան զով: Ծիծողութեան սիրուն, եւ անմարտիք Չէր կը դիտեմ տարւոյն հորան. Միթէ՞ք հիւրն աւանտարէր: Գիտեմ անդուտ Գոռք էք տնասն իմ հայրանմք, իմ որդիս. Ծիծողութեան, թընամին հէք պանդխտիս Զորնիք արդեօք մի աւանտիս Զիմ սիրուն հայրանմանք:

Երեք տարի կը իմանեմ միտն Որ աջն ձորն մեկ իմ շուր տար, Ուր դեռ մանուկ օրեք անկիւն մ'երազէի եւ անդադար: Հոն, ուր առաւ մ'արծաթազոյն կը կայկալէ շատակաւոր, Ուր շնորհալի բառիկ սպասեմ, Հոն Գոռք տնասն իմ պարզ յորիկ: Հէք պանդխտիս չէք տար մի շուր Այն ձորն յարազիկ:

Թորեւս ձեզմէ մեկ հոն ծընաւ, Ուր եւ, ծիծողութեան, նկայ յաշտարն. Ուրախ իմ մարդ տնասն բառաւ, Տնասն մի օր զինքն անաւայտ: Սրդ իւր եկան ժամը շնտին, Ո՛չ ապարեմ աւեմ վայրկեան Կարծիք լըսի խորքն քայլեր:

ՎԵՐՋԻՆ ԾԻԾՈՂՈՒՆԵՐԵՆ ՎԵՐ ՄԸ

(Երեւոյն-Երեւոյն-Երեւոյն)

20. Շատ ուր:

Կաւաւաններն մինչեւ գիշեր հոս սպասելէն ետք՝ պահանջէք մը կեցողցին, որ գահերիցուն անէն ելլեն իմացնէ: Իսկ իրենք սրճանոց մը մտան, եւ այլեւայլ սեզաններու քով նստան: Բայց սպասուած լրբերն նոյն իրիկուն չեկան:

Տերութեան պալատին դիմացը՝ Մայր եկեղեցին շինուած է. երկրորդ օրն Յիսուսի Ս. Սրտին տուն էր: Եկեղեցական պաշտամունք առաւօտ կանուխ սկսան եւ իրիկուն վերջացան: Գաւաւաններն գահերիցուն կրօնական հագին կը ճանշային. դիւանին որ Բիւրոյի ժողովուրդեան կրօնական կենտրոնանման մասնակից լիլլար: Գիտէին միանգամայն որ Յիսուսի Սրտին բնիկներու ճանն անդամ գրուած էր, ուստի եւ աղօթքի ժամը պիտի շանդները: Ջգրիտունայս աղօթքի հրաւիրող պանդխտիկ, զգաւաւաններն ալ գարձեալ իրենց զարանը հրաւիրեց:

Այս անգամ ուշ եկան: Գահերէն արդէն եկեղեցի մտած էր: Կարիւս Մարտիկ մեծ ասիկ օրեք կը հաղորդուէր, եւ նոյն օրն ուրիշ հաւատացեալներն կանուխ եկած էր:

Գահերէն եկեղեցին ելած աստեղ Գամբուզան եւ Գաւաւանի հրապարակի վրայ էին: Սա կայն գահերիցուն վրայ տարձանելու չհամարձա-